

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 12ης Ιανουαρίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Κρατικές ενισχύσεις – Άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Εθνική ρύθμιση που προβλέπει υποχρέωση του δημόσιου παρόχου να εφοδιάζεται από παραγωγούς ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία τιμή – Μη καταβολή μέρους της κρατικής ενίσχυσης – Αίτημα αποζημίωσης που υποβλήθηκε από τους παραγωγούς αυτούς σε δημόσια αρχή διαφορετική από εκείνη που κατ' αρχήν υποχρεούται σύμφωνα με την εθνική ρύθμιση να καταβάλλει την ενίσχυση και της οποίας ο προϋπολογισμός προορίζεται αποκλειστικώς για τους σκοπούς της δικής της λειτουργίας – Νέα ενίσχυση – Υποχρέωση κοινοποίησης – Ενίσχυση ήσσονος σημασίας – Κανονισμός (ΕΕ) 1407/2013 – Άρθρο 5, παράγραφος 2 – Σώρευση – Συνεκτίμηση των ποσών ενίσχυσης που έχουν ήδη εισπραχθεί κατά την περίοδο αναφοράς βάσει της εν λόγω εθνικής ρύθμισης»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-702/20 και C-17/21,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Augstākā tiesa (Senāts) (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) με αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2020 και της 7ης Ιανουαρίου 2021, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 22 Δεκεμβρίου 2020 και στις 11 Ιανουαρίου 2021, αντιστοίχως, στο πλαίσιο των δικών

«DOBELES HES» SIA (C-702/20),

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (C-17/21),

παρισταμένων των:

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija,

Ekonomikas ministrija,

Finanšu ministrija,

«GM» SIA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, A. Prechal, K. Jürimäe, L. S. Rossi, L. Arastey Sahún, προέδρους τμήματος, M. Ilešič, J.-C. Bonichot (εισηγητή), N. Piçarra, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl, M. Gavalec και O. Spineanu-Matei, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

γενικός εισαγγελέας: Α. Ράντος

γραμματέας: C. Di Bella, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 29ης Μαρτίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι «DOBELES HES» SIA και «GM» SIA, εκπροσωπούμενες από τον J. Vaits,
- η Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, εκπροσωπούμενη από την E. Bergmane, τον I. Birziņš, τον J. Miķelsons και την A. Ozola,
- η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον E. Bārdiņš και τις J. Davidoviča, I. Hūna και K. Pommere,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Möller, την A. Hoesch και τον R. Kanitz,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. J. Ruiz Sánchez,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και M. A. M. de Ree,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Μπουχάγιαρ, G. Braga da Cruz, I. Naglis και από την I. Rubene,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιουνίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, του κανονισμού (ΕΕ) 1407/2013 της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (ΕΕ 2013, L 352, σ. 1), και του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2015, L 248, σ. 9).
- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, της «DOBELES HES» SIA και της «GM» SIA (στο εξής, από κοινού: ενάγουσες των κύριων δικών), και της Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (ρυθμιστικής επιτροπής δημόσιων υπηρεσιών, Λεττονία) (στο εξής: ρυθμιστική αρχή), σχετικά με τον καθορισμό υπερβολικά χαμηλής τιμής για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, εκ μέρους της αναγνωρισμένης επιχείρησης διανομής, για το χρονικό διάστημα από την 1η Μαρτίου 2006 έως τις 30 Νοεμβρίου 2007 όσον αφορά την DOBELES HES και για το χρονικό διάστημα από την 1η Μαρτίου 2006 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2008 όσον αφορά την GM.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Συνθήκη Προσχώρησης και η Πράξη Προσχώρησης

- 3 Η Συνθήκη μεταξύ του Βασιλείου του Βελγίου, του Βασιλείου της Δανίας, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Βασιλείου της Ισπανίας, της Γαλλικής Δημοκρατίας, της Ιρλανδίας, της Ιταλικής Δημοκρατίας, του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, του Βασιλείου των Κάτω Χωρών, της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας, του Βασιλείου της Σουηδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λεττονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Δημοκρατίας της Μάλτας, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας, της Σλοβακικής Δημοκρατίας, για την προσχώρηση της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λεττονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Δημοκρατίας της Μάλτας, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας και της Σλοβακικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2003, L 236, σ. 17), υπογράφηκε από τη Δημοκρατία της Λεττονίας στις 16 Απριλίου 2003 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 2004 (στο εξής: Συνθήκη Προσχώρησης).
- 4 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της Συνθήκης Προσχώρησης, οι όροι προσχώρησης και οι προσαρμογές των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνονται στην Πράξη περί των όρων προσχώρησης της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λεττονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Δημοκρατίας της Μάλτας, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας και της Σλοβακικής Δημοκρατίας και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2003, L 236, σ. 33, στο εξής: Πράξη Προσχώρησης).
- 5 Το άρθρο 22 της Πράξης Προσχώρησης το οποίο, όπως και οι άλλες διατάξεις της, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Συνθήκης Προσχώρησης, ορίζει ότι τα μέτρα που απαριθμούνται στο παράρτημα IV εφαρμόζονται υπό τους όρους που προβλέπονται στο εν λόγω παράρτημα.
- 6 Το παράρτημα IV, σημείο 3, παράγραφος 1, της Πράξης Προσχώρησης ορίζει τα εξής:
- «Τα ακόλουθα συστήματα ενισχύσεων και ατομικά καθεστώτα ενίσχυσης που παράγουν αποτελέσματα σε νέο κράτος μέλος πριν από την ημερομηνία προσχώρησης και εφαρμόζονται ακόμη και μετά την ημερομηνία αυτή, θεωρούνται, κατά την προσχώρηση, ως υφιστάμενη ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου [108, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ]:
- α) μέτρα ενίσχυσης που έχουν τεθεί σε ισχύ πριν από τις 10 Δεκεμβρίου 1994·
- β) μέτρα ενίσχυσης που απαριθμούνται στο Προσάρτημα του παρόντος Παραρτήματος·

γ) μέτρα ενίσχυσης τα οποία αξιολογήθηκαν από την αρχή εποπτείας των κρατικών ενισχύσεων του νέου κράτους μέλους πριν από την ημερομηνία προσχώρησης και κρίθηκαν συμβατά με το κεκτημένο και για τα οποία η [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή δεν προέβαλε αντιρρήσεις λόγω σοβαρών αμφιβολιών ως προς τη συμβατότητα του μέτρου με την κοινή αγορά, σύμφωνα με τη διαδικασία της παραγράφου 2.

Όλα τα ευρισκόμενα ακόμα σε ισχύ μετά την ημερομηνία προσχώρησης μέτρα, τα οποία αποτελούν κρατική ενίσχυση και δεν πληρούν τις ανωτέρω προϋποθέσεις, θεωρούνται ως νέα ενίσχυση, κατά την προσχώρηση, για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου [108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ].»

- 7 Το παράρτημα IV, σημείο 3, παράγραφος 2, της Πράξης Προσχώρησης προβλέπει τη διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζεται όταν ένα νέο κράτος μέλος επιθυμεί να εξετάσει η Επιτροπή μέτρο ενίσχυσης σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στην παράγραφο 1, στοιχείο γ', του σημείου 3, και ορίζει ότι, στην περίπτωση αυτή, το νέο κράτος μέλος επικοινωνεί τακτικά με το θεσμικό όργανο. Κατά την παράγραφο 3 του εν λόγω σημείου, απόφαση της Επιτροπής να προβάλλει αντιρρήσεις για κάποιο μέτρο, κατά την έννοια της παραγράφου 1, στοιχείο γ', θεωρείται ως απόφαση έναρξης της επίσημης διαδικασίας έρευνας κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1).

Ο κανονισμός (ΕΕ) 1407/2013

- 8 Το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΕ) 1407/2013 της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (ΕΕ 2013, L 352, σ. 1), με τίτλο «Ενισχύσεις ήσσονος σημασίας», ορίζει τα εξής:

«1. Τα μέτρα ενίσχυσης που πληρούν το σύνολο των κριτηρίων που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνονται στο σύνολο των κριτηρίων του άρθρου 107 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ] και, συνεπώς, δεν υπόκεινται στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπεται στο άρθρο 108 παράγραφος 3 [ΣΛΕΕ].

2. Το συνολικό ποσό των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας που χορηγούνται ανά κράτος μέλος σε μία ενιαία επιχείρηση δεν υπερβαίνει το ποσό των 200 000 ευρώ σε οποιαδήποτε περίοδο τριών οικονομικών ετών.

[...].»

- 9 Το άρθρο 5, παράγραφος 2, του ως άνω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«Απαγορεύεται η σώρευση ενισχύσεων ήσσονος σημασίας με άλλες κρατικές ενισχύσεις για τις ίδιες επιλέξιμες δαπάνες ή με κρατικές ενισχύσεις για το ίδιο μέτρο χρηματοδότησης υψηλού κινδύνου, αν η σώρευση αυτή οδηγεί σε υπέρβαση της υψηλότερης σχετικής έντασης ενίσχυσης ή του ποσού ενίσχυσης που έχει καθοριστεί με βάση τα συγκεκριμένα δεδομένα κάθε περίπτωσης σε κανονισμό απαλλαγής κατά κατηγορία ή απόφαση που έχει εκδώσει η Επιτροπή. Οι ενισχύσεις ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν χορηγούνται για συγκεκριμένες επιλέξιμες δαπάνες ή δεν μπορούν να αποδοθούν σε συγκεκριμένες επιλέξιμες δαπάνες μπορούν να σωρεύονται με άλλες κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται βάσει κανονισμού απαλλαγής κατά κατηγορία ή απόφασης που έχει εκδώσει η Επιτροπή.»

- 10 Το άρθρο 7 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Μεταβατικές διατάξεις», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται σε ενισχύσεις οι οποίες έχουν χορηγηθεί πριν από την έναρξη ισχύος του, εφόσον η εκάστοτε ενίσχυση πληροί όλες τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό. Τυχόν ενισχύσεις οι οποίες δεν πληρούν τις εν λόγω προϋποθέσεις θα εξετάζονται από την Επιτροπή με βάση τα σχετικά πλαίσια κανόνων, κατευθυντήριες γραμμές και ανακοινώσεις.»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589

- 11 Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

α) “ενίσχυση”: κάθε μέτρο το οποίο πληροί όλα τα κριτήρια που καθορίζονται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ].

β) “υφιστάμενη ενίσχυση”:

- i) με την επιφύλαξη των άρθρων 144 και 172 της πράξης [περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1994, C 241, σ. 21, και ΕΕ 1995, L 1, σ. 1)], του σημείου 3 και του προσαρτήματος του παραρτήματος IV της [Πράξης Προσχώρησης], των σημείων 2 και 3 [στοιχείο] β) και του προσαρτήματος του παραρτήματος V της πράξης [περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2005, L 157, σ. 203)], και των σημείων 2 και 3 [στοιχείο] β) και του προσαρτήματος του παραρτήματος IV της πράξης [περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Κροατίας και των προσαρμογών της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΕ 2012, L 112, σ. 21)], όλες οι ενισχύσεις οι οποίες υφίσταντο πριν από την έναρξη ισχύος της [Συνθήκης ΛΕΕ] στα οικεία κράτη μέλη, δηλαδή καθεστώα ενισχύσεων και μεμονωμένες ενισχύσεις που είχαν τεθεί σε εφαρμογή πριν και συνεχίζουν να εφαρμόζονται μετά την έναρξη ισχύος της [Συνθήκης ΛΕΕ] στα οικεία κράτη μέλη·
- ii) κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης].
- iii) κάθε ενίσχυση που θεωρείται ότι έχει εγκριθεί σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 6 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 ή το άρθρο 4 παράγραφος 6 του παρόντος κανονισμού ή πριν από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 659/1999 αλλά σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή·
- iv) κάθε ενίσχυση που θεωρείται ότι είναι υφιστάμενη ενίσχυση σύμφωνα με το άρθρο 17 του παρόντος κανονισμού·
- v) κάθε ενίσχυση που θεωρείται ως υφιστάμενη ενίσχυση εφόσον μπορεί να αποδειχθεί ότι όταν τέθηκε σε ισχύ δεν αποτελούσε ενίσχυση, αλλά στη συνέχεια έγινε ενίσχυση λόγω της εξέλιξης της εσωτερικής αγοράς και χωρίς να μεταβληθεί από το κράτος μέλος. Όταν ορισμένα μέτρα μετατρέπονται σε ενισχύσεις λόγω της ελευθέρωσης μιας δραστηριότητας από τη νομοθεσία της Ένωσης, τα μέτρα αυτά δεν θεωρούνται ως υφιστάμενη ενίσχυση μετά την ταχθείσα ημερομηνία ελευθέρωσης·

γ) “νέα ενίσχυση”: κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων·

[...].».

- 12 Το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού, το οποίο επιγράφεται «Κοινοποίηση νέας ενίσχυσης», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«1. Εκτός αν άλλως προβλέπεται σε κανονισμούς οι οποίοι θεσπίζονται με βάση το άρθρο 109 της ΣΛΕΕ ή άλλες συναφείς διατάξεις της, κάθε σχέδιο για τη χορήγηση νέας ενίσχυσης κοινοποιείται εγκαίρως στην Επιτροπή από το οικείο κράτος μέλος. Η Επιτροπή ενημερώνει αμελλητί το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος σχετικά με την παραλαβή της κοινοποίησης.

2. Στην κοινοποίηση, το οικείο κράτος μέλος παρέχει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες που θα επιτρέψουν στην Επιτροπή να λάβει απόφαση σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 9 [...].»

- 13 Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Ρήτρα αναστολής της εφαρμογής», προβλέπει τα εξής:

«Οι ενισχύσεις που χρήζουν κοινοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1 δεν τίθενται σε εφαρμογή παρά μόνον αφού η Επιτροπή λάβει, ή θεωρηθεί ότι έχει λάβει, απόφαση με την οποία εγκρίνει την εν λόγω ενίσχυση.»

- 14 Το άρθρο 17 του ίδιου κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Παραγραφή για την ανάκτηση της ενίσχυσης», ορίζει τα εξής:

«1. Οι εξουσίες της Επιτροπής για ανάκτηση της ενίσχυσης υπόκεινται σε δεκαετή προθεσμία παραγραφής.

2. Η προθεσμία αυτή αρχίζει να προσμετράται από την ημέρα κατά την οποία η παράνομη ενίσχυση χορηγείται στον δικαιούχο είτε ως ατομική ενίσχυση είτε ως ενίσχυση βάσει ενός καθεστώτος ενισχύσεων. Κάθε ενέργεια της Επιτροπής ή κράτους μέλους που ενεργεί κατόπιν αίτησης της Επιτροπής, σε σχέση με την παράνομη ενίσχυση, διακόπτει την περίοδο παραγραφής. Έπειτα από κάθε διακοπή, η προθεσμία αρχίζει να προσμετράται από την αρχή. Η προθεσμία παραγραφής αναστέλλεται για όσο διάστημα η απόφαση της Επιτροπής αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας εκκρεμούσης ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3. Κάθε ενίσχυση της οποίας η περίοδος παραγραφής έχει εκπνεύσει θεωρείται ως υφιστάμενη ενίσχυση.»

Το λεττονικό δίκαιο

- 15 Το άρθρο 40, παράγραφος 1, του *enerģētikas likums* (νόμου για την ενέργεια), της 3ης Σεπτεμβρίου 1998 (*Latvijas Vēstnesis*, 1998, αριθ. 273), ως ίσχυε κατά το χρονικό διάστημα από την 1η Ιουνίου 2001 έως τις 7 Ιουνίου 2005 (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, αριθ. 83), ορίζει τα εξής:

«Η αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής ηλεκτρικής ενέργειας αγοράζει από τους μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς εντός της περιφερειακής ζώνης που καλύπτει η άδειά της, εφόσον η δυναμικότητά τους δεν υπερβαίνει τις δύο μεγαβάτ και υπό τον όρο η λειτουργία τους και η

εκμετάλλευση του εξοπλισμού τους να έχει αρχίσει πριν από την 1η Ιανουαρίου 2003, το πλεόνασμα της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγουν, μετά από την κάλυψη των δικών τους αναγκών και σύμφωνα με τις εθνικές παραμέτρους ποιότητας της ηλεκτρικής ενέργειας, επί οκτώ έτη από την έναρξη λειτουργίας του σταθμού ηλεκτροπαραγωγής, σε τιμή διπλάσια της μέσης τιμής πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας. Το αντίτιμο της αγοράς αυτής καθορίζεται στη συνέχεια από τη ρυθμιστική αρχή.»

- 16 Το άρθρο 30, παράγραφος 1, του *elektroenerģijas tirgus likums* (νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας), της 5ης Μαΐου 2005 (*Latvijas Vēstnesis*, 2005, αριθ. 82), ως ίσχυε κατά το χρονικό διάστημα από τις 8 Ιουνίου 2005 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2014, ορίζει τα εξής:

«Οι παραγωγοί οι οποίοι χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και άρχισαν τη δραστηριότητά τους πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου πωλούν την ηλεκτρική ενέργεια στον δημόσιο πάροχο βάσει των προϋποθέσεων που αφορούν τον τρόπο λειτουργίας, των χρόνων εφοδιασμού και των τιμών που ίσχυαν για αυτούς κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου.»

- 17 Το άρθρο 30, παράγραφος 3, του ως άνω νόμου, ως ίσχυε κατά το χρονικό διάστημα από τις 8 Ιουνίου 2005 έως τις 14 Μαΐου 2008, προβλέπει τα ακόλουθα:

«Ο δημόσιος πάροχος τηρεί χωριστά μητρώα για την ποσότητα και το κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας την οποία αγοράζει σύμφωνα με όσα ορίζουν οι παράγραφοι 1 και 2 του παρόντος άρθρου. Το αντίτιμο της ως άνω αγοράς βαρύνει όλους τους τελικούς πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας στη Λεττονία κατ' αναλογία της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνουν, εφόσον αγοράζεται από τον δημόσιο πάροχο τμήμα της παραγόμενης από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρικής ενέργειας ή εφόσον αντισταθμίζεται το κόστος που βάρυνε τον εν λόγω φορέα.»

- 18 Το άρθρο 29, παράγραφος 1, του *likums «Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem»* (νόμου για τις ρυθμιστικές αρχές των δημόσιων υπηρεσιών), της 19ης Οκτωβρίου 2000 (*Latvijas Vēstnesis*, 2000, αριθ. 394), ορίζει τα εξής:

«Η λειτουργία της ρυθμιστικής αρχής χρηματοδοτείται με έσοδα που προέρχονται από το εισπραττόμενο υπέρ του Δημοσίου τέλος ρυθμίσεως δημοσίων υπηρεσιών (στο εξής: τέλος υπέρ του Δημοσίου) και από πληρωμές για τις παρεχόμενες από τη ρυθμιστική αρχή υπηρεσίες, οι οποίες προβλέπονται σε άλλες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις.»

- 19 Το άρθρο 30 του ως άνω νόμου προβλέπει τα εξής:

«1. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ρύθμιση των δημοσίων υπηρεσιών, όλοι οι πάροχοι δημοσίων υπηρεσιών στους ρυθμιζόμενους τομείς καταβάλλουν τέλος υπέρ του Δημοσίου.

2. Το τέλος υπέρ του Δημοσίου στους ρυθμιζόμενους τομείς εισπράττεται ως έσοδο του κρατικού προϋπολογισμού και πιστώνεται στον λογαριασμό της ρυθμιστικής αρχής που τηρείται από το Δημόσιο Ταμείο. Το τέλος υπέρ του Δημοσίου που καταβάλλεται στους ρυθμιζόμενους τομείς προορίζεται αποκλειστικά για τη διασφάλιση της λειτουργίας της αρχής αυτής.»

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 20 Οι ενάγουσες των κύριων δικών εκμεταλλεύονται υδροηλεκτρικούς σταθμούς και, ως εκ τούτου, παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές.

- 21 Έως τις 7 Ιουνίου 2005, το άρθρο 40, παράγραφος 1, του νόμου για την ενέργεια όριζε ότι οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας είχαν, υπό ορισμένους όρους, το δικαίωμα να πωλούν το πλεόνασμα της παραγόμενης από αυτούς ηλεκτρικής ενέργειας στην αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής ηλεκτρικής ενέργειας σε τιμή διπλάσια από τη μέση τιμή πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας.
- 22 Η διάταξη αυτή είχε εφαρμογή για τις ενάγουσες των κύριων δικών.
- 23 Η μέση τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας καθοριζόταν από τη ρυθμιστική αρχή, ανεξάρτητο οργανισμό δημοσίου δικαίου που συστάθηκε με τον νόμο για τις ρυθμιστικές αρχές των δημοσίων υπηρεσιών. Η ρυθμιστική αρχή έχει ίδια νομική προσωπικότητα, διαθέτει διοικητική αυτοτέλεια και διαχειρίζεται τον δικό της προϋπολογισμό, ο οποίος εγκρίνεται διά της νομοθετικής οδού.
- 24 Ο νόμος για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, ως ίσχυε από τις 8 Ιουνίου 2005, μετέβαλε την εφαρμοστέα διαδικασία για την πώληση, εκ μέρους των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, του πλεονάσματος της παραγωγής τους σε αυξημένη τιμή. Εντούτοις, το άρθρο 30, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου προέβλεπε ότι οι προϊσχύοντες όροι, ιδίως όσον αφορά τις τιμές, θα εξακολουθούσαν να ισχύουν για τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές που είχαν ήδη αρχίσει τη δραστηριότητά τους κατά την ημερομηνία αυτή.
- 25 Η ρυθμιστική αρχή ερμήνευσε τη διάταξη αυτή υπό την έννοια ότι συνεπάγεται, όσον αφορά τους ανωτέρω παραγωγούς, πάγωμα της μέσης τιμής πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας όπως αυτή ίσχυε στις 7 Ιουνίου 2005 και, ως εκ τούτου, έπαυσε να την επικαιροποιεί. Συνεπώς, από τις 8 Ιουνίου 2005, οι ενάγουσες των κύριων δικών πωλούσαν το πλεόνασμα της παραγωγής τους με τιμή που αντιστοιχούσε στο διπλάσιο της τότε ισχύουσας μέσης τιμής πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας, δεδομένου ότι η ρυθμιστική αρχή δεν επικαιροποίησε έκτοτε την τιμή αυτή.
- 26 Εντούτοις, με απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2010, το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο, Λεττονία) έκρινε ότι ως «τιμή» στο άρθρο 30, παράγραφος 1, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να νοείται ένας μηχανισμός καθορισμού των τιμών και όχι μια σταθερή τιμή και ότι ήταν εσφαλμένη η ερμηνεία κατά την οποία η ρυθμιστική αρχή δεν ήταν πλέον αρμόδια για τον καθορισμό της μέσης τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας μετά την έναρξη ισχύος του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.
- 27 Οι ενάγουσες των κύριων δικών ζήτησαν από τη ρυθμιστική αρχή να τους καταβάλει «αποζημίωση» για τις ζημίες που είχαν υποστεί λόγω του μη καθορισμού της επίμαχης τιμής μετά από τις 8 Ιουνίου 2005. Η προβαλλόμενη ζημία αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ του τιμήματος που καταβλήθηκε στις ενάγουσες των κύριων δικών από τον δημόσιο πάροχο και του τιμήματος που αυτός θα έπρεπε να τους έχει καταβάλει εάν η μέση τιμή πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας είχε καθορισθεί ορθώς για το χρονικό διάστημα μεταξύ 1ης Μαρτίου 2006 και 30ής Νοεμβρίου 2007 στην περίπτωση της DOBELES HES, και για το χρονικό διάστημα μεταξύ 1ης Μαρτίου 2006 και 30ής Σεπτεμβρίου 2008, στην περίπτωση της GM.
- 28 Η ρυθμιστική αρχή αρνήθηκε να καταβάλει τα ζητηθέντα ποσά και, εν συνεχεία, οι ενάγουσες των κύριων δικών προσέφυγαν το 2011 ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Με τις από 31 Μαΐου 2019 και 10 Ιουλίου 2019 αποφάσεις του, το Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιο διοικητικό δικαστήριο, Λεττονία) δέχθηκε εν μέρει τις αγωγές της DOBELES HES και της GM και υποχρέωσε τη ρυθμιστική αρχή να τους καταβάλει το ποσό των 3 406,63 ευρώ και των 662,26 ευρώ, αντιστοίχως. Εντούτοις, εκτιμώντας ότι επρόκειτο για καταβολή κρατικών ενισχύσεων, το Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιο διοικητικό δικαστήριο) εξάρτησε

την καταβολή των ποσών αυτών από τον όρο η Επιτροπή να λάβει ή να θεωρηθεί ότι έχει λάβει απόφαση με την οποία να εγκρίνει τις ενισχύσεις αυτές. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια των δικών, το δικαστήριο αυτό είχε ζητήσει όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ τη γνώμη της Επιτροπής την οποία το θεσμικό όργανο εξέδωσε στις 12 Δεκεμβρίου 2018 αποφαινόμενο υπέρ της εφαρμογής τους.

29 Η ρυθμιστική αρχή άσκησε αναίρεση κατά των ανωτέρω αποφάσεων ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Augstākā tiesa (Senāts) (Ανώτατο Δικαστήριο, Λεττονία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία σε αμφότερες τις υποθέσεις των κύριων δικών και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία διατυπώνονται κατά πανομοιότυπο τρόπο και στις δύο υποθέσεις:

«1) Πρέπει να θεωρείται παρέμβαση του κράτους ή ενίσχυση που χορηγείται με κρατικούς πόρους κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ] η υποχρέωση που επιβάλλεται στον δημόσιο πάροχο να αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια από παραγωγούς που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία τιμή, εκμεταλλευόμενος την υποχρέωση του τελικού καταναλωτή να καταβάλλει τίμημα που να αναλογεί στην ηλεκτρική ενέργεια που καταναλώνει;

2) Έχει ο όρος “απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας” την έννοια ότι η εν λόγω απελευθέρωση πρέπει να θεωρείται συντελεσθείσα εφόσον συντρέχουν ορισμένα στοιχεία του ελεύθερου εμπορίου, όπως είναι για παράδειγμα η σύναψη συμβάσεων από τον δημόσιο πάροχο με προμηθευτές από άλλα κράτη μέλη; Αρχίζει η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας κατά τον χρόνο κατά τον οποίον ο νόμος παρέχει σε μέρος των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας (για παράδειγμα, στους συνδεδεμένους με το δίκτυο μεταφοράς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας ή στους συνδεδεμένους με το δίκτυο διανομής μη οικιακούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας) το δικαίωμα να αλλάζουν πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας; Τι επίπτωση έχει η εξέλιξη της ρυθμίσεως της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στη Λεττονία, και ειδικότερα η επικρατούσα προ του 2007 κατάσταση, στην αξιολόγηση των ενισχύσεων που χορηγούνται στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας υπό το πρίσμα του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ] (για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα);

3) Αν στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ενίσχυση που χορηγείται στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ], το γεγονός ότι η ενάγουσα δραστηριοποιείται σήμερα σε μια απελευθερωμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και ότι η καταβολή αποζημιώσεως θα παρείχε σε αυτήν, εν τω παρόντι, πλεονέκτημα σε σχέση με άλλους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά εξομοιώνει την αποζημίωση με κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ];

4) Αν στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ενίσχυση που χορηγείται στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ], εξομοιώνεται, στο πλαίσιο της εξέτασης των κρατικών ενισχύσεων που προβλέπει η ως άνω διάταξη, το αίτημα της ενάγουσας για την καταβολή αποζημιώσεως για τη ζημία που υπέστη λόγω μη ολοσχερούς ικανοποίησης του νομίμου δικαιώματος σε αυξημένη πληρωμή για το παραχθέν ηλεκτρικό ρεύμα με αίτημα λήψεως νέας κρατικής ενισχύσεως ή αίτημα για την πληρωμή τμήματος της κρατικής ενισχύσεως που δεν είχε καταβληθεί προηγουμένως;

- 5) Αν στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το αίτημα αποζημίωσης πρέπει να θεωρηθεί, υπό το πρίσμα των παρελθουσών περιστάσεων, ως αίτημα καταβολής τμήματος κρατικής ενισχύσεως που δεν είχε καταβληθεί προηγουμένως, προκύπτει από το άρθρο 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ] ότι, εν τω παρόντι, για να κριθεί το ζήτημα της καταβολής της εν λόγω κρατικής ενισχύσεως, πρέπει να εξεταστεί η τρέχουσα κατάσταση της αγοράς και να ληφθεί υπόψη η ισχύουσα νομοθεσία (συμπεριλαμβανομένων των νυν υφιστάμενων περιορισμών προς αποφυγή της υπεραντισταθμίσης);
- 6) Έχει σημασία για την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το γεγονός ότι σε αντίθεση με τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς, οι σταθμοί παραγωγής αιολικής ενέργειας ελάμβαναν κατά το παρελθόν πλήρη ενίσχυση;
- 7) Έχει σημασία για την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το γεγονός ότι μόνον ένα μέρος των υδροηλεκτρικών σταθμών στους οποίους χορηγήθηκαν ελλιπείς ενισχύσεις λαμβάνει σήμερα αποζημίωση;
- 8) Έχουν το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1407/2013], και με δεδομένο ότι το ποσό της επίμαχης εν προκειμένω ενισχύσεως δεν υπερβαίνει το όριο των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας, την έννοια ότι για την εν λόγω ενίσχυση ισχύουν τα κριτήρια που προβλέπονται για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας; Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού την έννοια ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβανομένων υπόψη των προϋποθέσεων για την αποφυγή της υπεραντισταθμίσης που προβλέπονται στην απόφαση SA.43140 της Επιτροπής [της 24ης Απριλίου 2017 – Στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της συμπαραγωγής στη Λεττονία (2015/NN) (ΕΕ 2017, C 176, σ. 2)], ο χαρακτηρισμός της αποζημίωσης ως ενισχύσεως ήσσονος σημασίας μπορεί να οδηγήσει σε ανεπίτρεπτη σώρευση ενισχύσεων;
- 9) Σε περίπτωση που γίνει δεκτό στην υπό κρίση υπόθεση ότι έχει χορηγηθεί/καταβληθεί κρατική ενίσχυση, έχει το άρθρο 1, στοιχεία β' και γ', του [κανονισμού 2015/1589], την έννοια ότι υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως στοιχειοθετείται νέα κρατική ενίσχυση και όχι υφιστάμενη κρατική ενίσχυση;
- 10) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ένατο ερώτημα, πρέπει, για την εκτίμηση του κατά πόσον η περίπτωση της ενάγουσας εξομοιώνεται με τις περιπτώσεις ενισχύσεων που θεωρούνται υφιστάμενες κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο iv, του κανονισμού 2015/1589, να λαμβάνεται υπόψη μόνον η ημερομηνία πραγματικής καταβολής της ενισχύσεως ως χρόνος ενάρξεως της παραγραφής κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού;
- 11) Σε περίπτωση που γίνει δεκτό ότι χορηγήθηκε/καταβλήθηκε κρατική ενίσχυση, έχουν το άρθρο 108, παράγραφος 3, [ΣΛΕΕ] καθώς και το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 2015/1589 την έννοια ότι διαδικασία κοινοποίησεως κρατικής ενισχύσεως, όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση, κρίνεται δικαιολογημένη σε περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο δέχεται αίτημα αποζημίωσης, υπό τον όρο της περιελεύσεως σε αυτό αποφάσεως της Επιτροπής η οποία να εγκρίνει την ενίσχυση, και διατάσσει το υπουργείο οικονομικών να κοινοποιήσει στην Επιτροπή την ενίσχυση για εμπορικές δραστηριότητες εντός προθεσμίας δύο μηνών από την έκδοση της αποφάσεως;

- 12) Έχει σημασία, για την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, [ΣΛΕΕ], το γεγονός ότι η αξίωση καταβολής αποζημίωσης στρέφεται κατά δημόσιας αρχής (της ρυθμιστικής [αρχής]) η οποία ουδέποτε είχε την υποχρέωση να φέρει τέτοιες δαπάνες, καθώς και το γεγονός ότι ο προϋπολογισμός της αρχής αυτής χρηματοδοτείται από κρατικά τέλη καταβαλλόμενα από τους παρόχους δημοσίων υπηρεσιών που εμπίπτουν στους ρυθμιζόμενους τομείς, τα οποία προορίζονται αποκλειστικά για τη ρυθμιστική δραστηριότητα;
- 13) Είναι συμβατό ένα καθεστώς αποζημίωσης όπως το επίμαχο στην υπό κρίση υπόθεση με τις αρχές του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τους ρυθμιζόμενους τομείς και ειδικότερα με το άρθρο 12 και την αιτιολογική σκέψη 30 της οδηγίας 2002/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) [(ΕΕ 2002, L 108, σ. 21)], όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/140/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 [(ΕΕ 2009, L 337, σ. 37)];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 30 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν αποτελεί παρέμβαση «με κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εθνική ρύθμιση η οποία υποχρεώνει την αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζει την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία και η οποία προβλέπει τη χρηματοδότηση του προκύπτοντος επιπλέον κόστους από υποχρεωτική επιβάρυνση που βαρύνει τους τελικούς καταναλωτές.
- 31 Υπενθυμίζεται ότι ο χαρακτηρισμός μέτρου ως «κρατικής ενίσχυσης» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προϋποθέτει τη συνδρομή τεσσάρων προϋποθέσεων και συγκεκριμένα, πρώτον, να πρόκειται για παρέμβαση εκ μέρους του κράτους ή με κρατικούς πόρους, δεύτερον, η παρέμβαση αυτή να είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, τρίτον, να παρέχει επιλεκτικό πλεονέκτημα στον αποδέκτη και, τέταρτον, να νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Επιτροπή κατά Ιταλίας κ.λπ., C-425/19 P, EU:C:2021:154, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά αποκλειστικά την πρώτη από τις ανωτέρω προϋποθέσεις. Ως προς το ζήτημα αυτό, επισημαίνεται ότι, κατά πάγια νομολογία, για να χαρακτηριστεί ένα μέτρο ως παρέμβαση εκ μέρους του κράτους ή ως ενίσχυση που χορηγείται «με κρατικούς πόρους» πρέπει, αφενός, να χορηγείται άμεσα ή έμμεσα με κρατικούς πόρους και, αφετέρου, να μπορεί να καταλογιστεί σε κράτος μέλος (πρβλ. απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, Επιτροπή κατά Ιταλίας κ.λπ., C-425/19 P, EU:C:2021:154, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Όσον αφορά, πρώτον, την προϋπόθεση της δυνατότητας καταλογισμού σε κράτος μέλος, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο επίμαχος στις κύριες δίκες μηχανισμός αποζημίωσης θεσπίστηκε με νόμο και, ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρείται καταλογιστέος στο οικείο κράτος μέλος (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2013, *Vent de colère!*, C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 18, και της 28ης Μαρτίου 2019, Γερμανία κατά Επιτροπής, C-405/16 P, EU:C:2019:268, σκέψη 50).

- 34 Όσον αφορά, δεύτερον, την προϋπόθεση κατά την οποία το πλεονέκτημα πρέπει να χορηγείται «με κρατικούς πόρους», για τη συνδρομή της οποίας διερωτάται συγκεκριμένα το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ποσά που προέρχονται από προσαύξηση τιμής που επιβλήθηκε από το κράτος στους αγοραστές ηλεκτρικής ενέργειας αποτελούν φορολογική επιβάρυνση που πλήττει την ηλεκτρική ενέργεια και προέρχονται από «κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, *Essent Netwerk Noord* κ.λπ., C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψεις 47 και 66).
- 35 Επομένως, αν τα κεφάλαια προέρχονται από υποχρεωτικές εισφορές τις οποίες επιβάλλει η νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους και η διαχείριση και η κατανομή τους διέπονται από τη νομοθεσία αυτή, πρέπει να θεωρούνται ως «κρατικοί πόροι» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, *Vent de Colère!*, C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 25). Κατά συνέπεια, είναι αδιάφορο αν ο μηχανισμός χρηματοδότησης δεν εμπίπτει κατά το εθνικό δίκαιο στην κατηγορία των εν στενή έννοια φορολογικών επιβαρύνσεων (απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2021, *FVE Holýšov I* κ.λπ., C-850/19 P, EU:C:2021:740, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 36 Αντιθέτως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών του, το γεγονός ότι το οικονομικό βάρος της επιβάρυνσης φέρει στην πράξη μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων δεν αρκεί για να καταδειχθεί ότι τα κεφάλαια που προέρχονται από την επιβάρυνση αποτελούν «κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Πρέπει επίσης η επιβάρυνση να είναι υποχρεωτική δυνάμει του εθνικού δικαίου.
- 37 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν αρκεί οι διαχειριστές δικτύων να μετακυλίσουν στην τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας που επιβαρύνει τους τελικούς πελάτες το επιπλέον κόστος που προκύπτει λόγω της υποχρέωσής τους να αγοράζουν την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές βάσει τιμολογίων καθοριζόμενων από τον νόμο, στην περίπτωση που η μετακύλιση αυτή προκύπτει μόνο από την πράξη και δεν απορρέει από νομική υποχρέωση (πρβλ. απόφαση της 28ης Μαρτίου 2019, *Γερμανία κατά Επιτροπής*, C-405/16 P, EU:C:2019:268, σκέψεις 70 και 71).
- 38 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα κεφάλαια που προέρχονται από φόρους ή από άλλες υποχρεωτικές επιβαρύνσεις δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας και των οποίων η διαχείριση και η κατανομή διέπονται από τη νομοθεσία αυτή αποτελούν «κρατικούς πόρους», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 39 Εντούτοις, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 49 των προτάσεών του, το κριτήριο για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη δεν είναι το μόνο βάσει του οποίου μπορεί να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για «κρατικούς πόρους», κατά την έννοια της ως άνω διάταξης. Το γεγονός ότι τα ποσά παραμένουν διαρκώς υπό δημόσιο έλεγχο και συνεπώς στη διάθεση των αρμόδιων εθνικών αρχών αρκεί για να χαρακτηρισθούν αυτά ως «κρατικοί πόροι» (αποφάσεις της 16ης Μαΐου 2002, *Γαλλία κατά Επιτροπής*, C-482/99, EU:C:2002:294, σκέψη 37, και της 21ης Οκτωβρίου 2020, *Eco TLC*, C-556/19, EU:C:220:844, σκέψη 36).
- 40 Εν προκειμένω, από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το επιπλέον κόστος που αντιπροσωπεύει για την αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής η αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή διπλάσια της μέσης τιμής πώλησης της ηλεκτρικής ενέργειας χρηματοδοτείται, δυνάμει της επίμαχης λεπτονικής νομοθεσίας, από υποχρεωτική επιβάρυνση την οποία καταβάλλουν οι τελικοί χρήστες ανάλογα με την κατανάλωσή τους.

- 41 Εξάλλου, σύμφωνα με τα στοιχεία που τέθηκαν υπόψη του Δικαστηρίου, ιδίως εκ μέρους της Λεττονικής Κυβέρνησης κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η είσπραξη, η διαχείριση και η κατανομή των κεφαλαίων που προέρχονται από την ως άνω επιβάρυνση γίνεται από εταιρία η οποία ανήκει εξ ολοκλήρου στο συγκεκριμένο κράτος μέλος και τα εν λόγω κεφάλαια μπορούν να δαπανηθούν μόνο για τους σκοπούς που προβλέπει ο νόμος, ήτοι για την αποζημίωση για το επιπλέον κόστος για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη. Συνεπώς, τα κεφάλαια αυτά παραμένουν διαρκώς υπό δημόσιο έλεγχο.
- 42 Κατά συνέπεια και υπό την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, τα κεφάλαια μέσω των οποίων χορηγείται, κατ' εφαρμογήν της επίμαχης λεττονικής νομοθεσίας, τιμολογιακό πλεονέκτημα στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές αποτελούν «κρατικούς πόρους», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, υπό το πρίσμα των δύο διαζευκτικών κριτηρίων της έννοιας αυτής τα οποία εκτίθενται στις σκέψεις 38 και 39 της παρούσας απόφασης.
- 43 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι αποτελεί παρέμβαση «με κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εθνική ρύθμιση η οποία υποχρεώνει την αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζει την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία και η οποία προβλέπει τη χρηματοδότηση του προκύπτοντος επιπλέον κόστους από υποχρεωτική επιβάρυνση που βαρύνει τους τελικούς καταναλωτές ή την παραμονή υπό διαρκή κρατικό έλεγχο των κεφαλαίων που προορίζονται για τη χρηματοδότηση του επιπλέον αυτού κόστους.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 44 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός πλεονεκτήματος ως «κρατικής ενίσχυσης», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, είναι η προηγούμενη πλήρης απελευθέρωση της σχετικής αγοράς και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, ποια είναι τα στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί το χρονικό σημείο απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στη Λεττονία.
- 45 Κατά τη Λεττονική Κυβέρνηση, το προδικαστικό αυτό ερώτημα πρέπει να κριθεί απαράδεκτο, δεδομένου ότι δεν μπορεί να ασκήσει επιρροή στην επίλυση των διαφορών των κύριων δικών. Ειδικότερα, η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών πληρούν τα κριτήρια της κρατικής ενίσχυσης ανεξάρτητα από την ημερομηνία απελευθέρωσης της σχετικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
- 46 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστική απόφασις, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο ερωτημάτων. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία ή το κύρος κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να απαντήσει (αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 2015, Gauweiler κ.λπ., C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 24, και της 7ης Φεβρουαρίου 2018, American Express, C-304/16, EU:C:2018:66, σκέψη 31).

- 47 Ως εκ τούτου, υπέρ των ερωτημάτων που αφορούν το δικαίωμα της Ένωσης συντρέχει τεκμήριο λυσιτέλειας. Η άρνηση του Δικαστηρίου να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος υποβληθέντος από εθνικό δικαστήριο είναι δυνατή μόνον αν προκύπτει προδήλως ότι η αιτούμενη ερμηνεία κανόνα του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το ζήτημα είναι υποθετικής φύσεως ή επίσης όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία τα οποία είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα (αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 2015, Gauweiler κ.λπ., C-62/14, EU:C:2015:400, σκέψη 25, και της 7ης Φεβρουαρίου 2018, American Express, C-304/16, EU:C:2018:66, σκέψη 32).
- 48 Εν προκειμένω, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αφορά την έννοια της «κρατικής ενίσχυσης» κατά το άρθρο 107 ΣΛΕΕ και, συνεπώς, ισχύει για αυτό το τεκμήριο λυσιτέλειας για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης.
- 49 Το ως άνω τεκμήριο λυσιτέλειας δεν μπορεί να ανατραπεί εν προκειμένω. Πράγματι, δεν αμφισβητείται ότι οι διαφορές των κύριων δικών αφορούν τον χαρακτηρισμό ως ενίσχυσης του τιμολογιακού πλεονεκτήματος που προβλέπει υπέρ των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές η επίμαχη λεττονική νομοθεσία. Πλην όμως, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, η μη απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας θα μπορούσε να έχει επιρροή στις προϋποθέσεις του εν λόγω χαρακτηρισμού που εκτέθηκαν στη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης και αφορούν το αν η επίμαχη παρέμβαση είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και το αν νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό.
- 50 Επομένως, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Λεττονική Κυβέρνηση.
- 51 Όσον αφορά την επιρροή που ασκεί η απελευθέρωση της σχετικής αγοράς στην εκτίμηση ως προς την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης, υπενθυμίζεται ότι μια κρατική ενίσχυση είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσει ή να απειλήσει να νοθεύσει τον ανταγωνισμό ακόμη και αν η σχετική αγορά είναι μόνο μερικώς ανοικτή στον ανταγωνισμό. Αρκεί, κατά τη θέση σε ισχύ ενός μέτρου ενισχύσεως, να υπάρχει κατάσταση πραγματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά προκειμένου μια κρατική παρέμβαση ή παρέμβαση με κρατικούς πόρους να μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσει ή να απειλήσει να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, σκέψεις 39 και 40).
- 52 Κατά συνέπεια, ένα πλεονέκτημα που χορηγείται σε ορισμένες επιχειρήσεις είναι ικανό να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό ακόμη και πριν από την πλήρη απελευθέρωση της σχετικής αγοράς (πρβλ. απόφαση της 10ης Ιουνίου 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, σκέψη 49).
- 53 Επομένως, η ημερομηνία πλήρους απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στη Λεττονία δεν έχει σημασία ως προς την εκτίμηση του ζητήματος αν πρέπει να χαρακτηριστεί ως κρατική η ενίσχυση που χορηγήθηκε από τον δημόσιο πάροχο του κράτους μέλους αυτού μέσω της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία.
- 54 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η προηγούμενη πλήρης απελευθέρωση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός πλεονεκτήματος ως «κρατικής ενίσχυσης», κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 55 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που γίνει δεκτό ότι το πλεονέκτημα που χορηγείται δυνάμει της κρίσιμης λεττονικής νομοθεσίας στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η πληρωμή των ποσών που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών θα μπορούσε εντούτοις να θεωρηθεί ως καταβολή «ενισχύσεων» κατά τη διάταξη αυτή.
- 56 Υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι στο πλαίσιο της διαδικασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης ή να εφαρμόζει επί εθνικών μέτρων ή καταστάσεων τους κανόνες της Ένωσης των οποίων έχει δώσει την ερμηνεία, δοθέντος ότι τα ζητήματα αυτά εμπίπτουν στην αποκλειστική δικαιοδοσία του εθνικού δικαστηρίου (απόφαση της 10ης Ιουνίου 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 57 Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν είναι ειδικότερα αρμόδιο εν προκειμένω να διαπιστώσει αν τα επίμαχα ποσά στις κύριες δίκες αποτελούν κρατικές ενισχύσεις.
- 58 Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία στα οποία μπορεί να στηριχθεί για να εκτιμήσει κατά πόσον εθνικό μέτρο συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου να εκδώσει απόφαση επί της υποθέσεως της οποίας επιλαμβάνεται. Στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, ειδικότερα, το Δικαστήριο μπορεί να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία στα οποία μπορεί να στηριχθεί για να εκτιμήσει κατά πόσον εθνικό μέτρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 10ης Ιουνίου 2010, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-140/09, EU:C:2010:335, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 59 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι οι κρατικές ενισχύσεις, οι οποίες αποτελούν μέτρα της δημόσιας αρχής υπέρ ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων προϊόντων, διαφέρουν θεμελιωδώς κατά τη νομική φύση από τις αποζημιώσεις τις οποίες υποχρεώνονται, ενδεχομένως, να καταβάλουν σε ιδιώτες οι εθνικές αρχές προς αποκατάσταση ζημίας που τους προξένησαν. Συνεπώς, οι εν λόγω αποζημιώσεις δεν αποτελούν κρατικές ενισχύσεις υπό την έννοια του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, Αστερίς κ.λπ., 106/87 έως 120/87, EU:C:1988:457, σκέψεις 23 και 24).
- 60 Αντιθέτως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 69 και 70 των προτάσεων του, είναι αδιάφορο, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ορισμένων ποσών ως «κρατικών ενισχύσεων», αν η σχετική καταψηφιστική αγωγή θεωρείται δυνάμει του εθνικού δικαίου ως «αγωγή για την αποκατάσταση της ζημίας» ή ως «αγωγή αποζημίωσης».
- 61 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι, με τις αγωγές που άσκησαν ενώπιον των λεττονικών διοικητικών δικαστηρίων, οι ενάγουσες των κύριων δικών ζητούν από τη ρυθμιστική αρχή να τους καταβάλει ποσά τα οποία εκτιμούν ότι αυτή τους οφείλει κατ' εφαρμογήν του άρθρου 40, παράγραφος 1, του νόμου για την ενέργεια και τα οποία, όπως υποστηρίζουν, εξακολούθησαν να τα δικαιούνται και μετά από το 2005, δυνάμει του άρθρου 30, παράγραφος 1, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Ειδικότερα, με απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2010, το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο) έκρινε

ότι, λόγω εσφαλμένης ερμηνείας του άρθρου 30, παράγραφος 1, η ρυθμιστική αρχή είχε εσφαλμένα παύσει από τις 8 Ιουνίου 2005 την επικαιροποίηση της τιμής αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές.

- 62 Αντιθέτως, από τις διευκρινίσεις που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο δεν προκύπτει ότι τα επίμαχα ποσά στις κύριες δίκες έχουν τον χαρακτήρα «αποζημίωσης» κατά την έννοια της νομολογίας που υπενθυμίζεται στη σκέψη 59 της παρούσας απόφασης. Πράγματι, οι ενάγουσες των κύριων δικών δεν ζητούν αποκατάσταση ζημίας άλλης από εκείνη που συνίσταται στη μη καταβολή του πλήρους ποσού του πλεονεκτήματος το οποίο αυτές υποστηρίζουν ότι δικαιούνταν κατ' εφαρμογήν της επίμαχης λεττονικής νομοθεσίας για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008. Δεν θα ίσχυε όμως το ίδιο αν αίτημα των αγωγών των κύριων δικών ήταν η αποκατάσταση ζημιών που προξενήθηκαν λόγω της μη καταβολής του πλήρους ποσού του πλεονεκτήματος.
- 63 Κατά συνέπεια, τα επίμαχα ποσά στις κύριες δίκες έχουν την ίδια φύση με εκείνα που εισέπραξαν οι ενάγουσες των κύριων δικών κατ' εφαρμογήν της επίμαχης λεττονικής νομοθεσίας για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008 και ως προς τα οποία ζητούν μόνο να διορθωθεί το ύψος τους.
- 64 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο χαρακτηρισμός ως «κρατικών ενισχύσεων» ποσών όπως αυτά που αξιώνουν βάσει της κρίσιμης λεττονικής ρύθμισης οι ενάγουσες των κύριων δικών εξαρτάται από το αν αποτελεί κρατική ενίσχυση το ίδιο το πλεονέκτημα που χορηγείται δυνάμει της ρύθμισης αυτής στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.
- 65 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στην περίπτωση που εθνική ρύθμιση έχει θεσπίσει «κρατική ενίσχυση» κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η καταβολή ποσού το οποίο διεκδικήθηκε δικαστικώς κατ' εφαρμογήν της εν λόγω ρύθμισης αποτελεί επίσης κρατική ενίσχυση.

Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 66 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εφόσον γίνει δεκτό ότι το τιμολογιακό πλεονέκτημα υπέρ των επιχειρήσεων που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές αποτελεί «κρατική ενίσχυση» κατά την έννοια της διάταξης αυτής, τα αιτήματα των αγωγών που άσκησαν οι ενάγουσες των κύριων δικών πρέπει να θεωρηθούν ως αιτήματα καταβολής του μη εισπραχθέντος ποσού της κρατικής ενίσχυσης ή ως αιτήματα χορήγησης, εκ μέρους του επιληφθέντος δικαστηρίου, χωριστής κρατικής ενίσχυσης.
- 67 Ως προς το ζήτημα αυτό, από τις σκέψεις 61 έως 63 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι, με τις αγωγές τους, οι ενάγουσες των κύριων δικών ζητούν να τους επιδικασθεί μέρος του τιμολογιακού πλεονεκτήματος υπέρ των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές το οποίο υποστηρίζουν ότι τους οφείλεται κατ' εφαρμογήν της ισχύουσας λεττονικής νομοθεσίας για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008.
- 68 Κατά συνέπεια, αν το ως άνω τιμολογιακό πλεονέκτημα αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι ως άνω αγωγές έχουν ως αίτημα την καταβολή μέρους της εν λόγω κρατικής ενίσχυσης.

- 69 Ωστόσο, κατά την άποψη της Επιτροπής, τα ποσά που επιδίκασαν τα εθνικά δικαστήρια στις ενάγουσες των κύριων δικών αποτελούν χωριστές κρατικές ενισχύσεις σε σχέση με το τιμολογιακό πλεονέκτημα που προβλέπεται από την επίμαχη λεττονική ρύθμιση.
- 70 Προς στήριξη της άποψής της, η Επιτροπή υποστηρίζει κατ' αρχάς ότι νομική βάση των «κρατικών ενισχύσεων» που χορηγήθηκαν στις ενάγουσες των κύριων δικών με τις αποφάσεις του Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου) δεν είναι ο νόμος για την ενέργεια αλλά οι ίδιες οι αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού.
- 71 Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι με τις αποφάσεις του το εν λόγω δικαστήριο επιδίκασε τα ποσά που αξίωναν οι ενάγουσες των κύριων δικών, κατά ρητή εφαρμογή του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, όπως αυτός ερμηνεύθηκε από το Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Συνταγματικό Δικαστήριο).
- 72 Εν συνεχεία, η Επιτροπή υποστηρίζει γενικώς, επικαλούμενη τη σκέψη 17 της απόφασης της 8ης Δεκεμβρίου 2011, France Télécom κατά Επιτροπής (C-81/10 P, EU:C:2011:811), ότι από την άποψη του δικαίου της Ένωσης είναι αδιάφορο αν μια κρατική ενίσχυση χορηγείται από δικαστήριο ή από άλλη, ιδίως διοικητική, αρχή. Κατά την Επιτροπή, τα μέτρα κρατικής ενίσχυσης ορίζονται αντικειμενικά με βάση τα αποτελέσματά τους και όχι με βάση τις αιτίες ή τους σκοπούς τους. Κατά την άποψή της, αν δεν είναι δυνατή η χορήγηση κρατικής ενίσχυσης από εθνικό δικαστήριο, η έννοια της «κρατικής ενίσχυσης» δεν θα ορίζεται «αντικειμενικά», βάσει των αποτελεσμάτων του επίμαχου μέτρου, αλλά «υποκειμενικά», ανάλογα με τη δημόσια αρχή που λαμβάνει το συγκεκριμένο μέτρο.
- 73 Πλην όμως, η παρατεθείσα στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης νομολογία κατά την οποία ο χαρακτηρισμός των «κρατικών ενισχύσεων» γίνεται βάσει των αποτελεσμάτων τους και όχι των σκοπών τους δεν σημαίνει εντούτοις ότι μια κρατική ενίσχυση ορίζεται μόνο από τα αποτελέσματά της, αποκλεισμένου κάθε άλλου κριτηρίου. Πράγματι, οι κρατικές ενισχύσεις ορίζονται επίσης από τη φύση τους, αν μη τι άλλο καθόσον χορηγούνται «με κρατικούς πόρους», όπως ρητώς προβλέπει το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Κατά συνέπεια, η νομολογία την οποία επικαλείται η Επιτροπή δεν έχει το προβαλλόμενο από το θεσμικό όργανο περιεχόμενο. Ειδικότερα, από αυτήν δεν μπορεί να συναχθεί κανένα συμπέρασμα σχετικά με το ενδεχόμενο χορήγησης κρατικής ενίσχυσης από εθνικό δικαστήριο.
- 74 Τέλος, η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση της 4ης Μαρτίου 2020, Buonotourist κατά Επιτροπής (C-586/18 P, EU:C:2020:152), με την οποία, όπως υποστηρίζει, το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ιταλική Δημοκρατία είχε χορηγήσει, μέσω απόφασης του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία), σε πάροχο υπηρεσιών μεταφοράς με λεωφορεία κρατική ενίσχυση συνιστάμενη σε αντιστάθμιση λόγω της επιβολής υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας.
- 75 Εντούτοις, επισημαίνεται ότι στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο απλώς ανέφερε, όπως προκύπτει από τη σκέψη της 97, ότι για το επίμαχο μέτρο ενίσχυσης «είχε εκδοθεί απόφαση του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας)». Πλην όμως, μολονότι ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να εκδώσει απόφαση επιδικάζοντας, κατ' εφαρμογή του εθνικού δικαίου, στον έναν από τους διαδίκους ποσό που αντιστοιχεί σε κρατική ενίσχυση, εντούτοις η απόφαση αυτή ουδόλως σημαίνει ότι στην περίπτωση αυτή την ενίσχυση χορηγεί το ίδιο το εθνικό δικαστήριο. Μόνο αποτέλεσμα μιας τέτοιας απόφασης είναι ότι, δυνάμει του δεδικασμένου της, ο αντίδικος, ο οποίος είναι κατά κανόνα η αρμόδια διοικητική αρχή, υποχρεώνεται να καταβάλει την κρατική ενίσχυση. Συνεπώς, όπως προκύπτει από τη σκέψη 17 της απόφασης της

4ης Μαρτίου 2020, Buonotourist κατά Επιτροπής (C-586/18 P, EU:C:2020:152), στην υπόθεση εκείνη η αντιστάθμιση λόγω της επιβολής υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας είχε προβλεφθεί από απόφαση των ιταλικών αρχών.

76. Εν πάση περιπτώσει, αυτή καθ' εαυτή η θέσπιση κρατικής ενίσχυσης δεν μπορεί να προκύψει από δικαστική απόφαση. Ειδικότερα, η θέσπιση κρατικής ενίσχυσης προϋποθέτει εκτίμηση σκοπιμότητας ξένη προς τα καθήκοντα του δικαστή.
77. Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι η εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στηρίζεται στην υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ, αφενός, των εθνικών δικαστηρίων και, αφετέρου, της Επιτροπής και των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, στο πλαίσιο της οποίας καθένας ενεργεί σύμφωνα με τον ρόλο που του έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη ΛΕΕ. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να διατάσσουν όλα τα γενικά ή ειδικά μέτρα που είναι κατάλληλα για να διασφαλιστεί η εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης και να απέχουν από τη λήψη μέτρων ικανών να θέσουν σε κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης, όπως προκύπτει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, σκέψη 41).
78. Κατά συνέπεια, αν η επίμαχη εθνική ρύθμιση θεσπίζει πλεονέκτημα το οποίο αποτελεί κρατική ενίσχυση υπέρ των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, τα ποσά που επιδικάστηκαν στις ενάγουσες των κύριων δικών στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου) δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν ως χωριστές κρατικές ενισχύσεις σε σχέση με το εν λόγω πλεονέκτημα.
79. Συνεπώς, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στην περίπτωση που εθνική ρύθμιση η οποία θεσπίζει νόμιμο δικαίωμα σε αυξημένη πληρωμή για την παραχθείσα από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί «κρατική ενίσχυση» κατά τη διάταξη αυτή, τα αγωγικά αιτήματα ολοσχερούς ικανοποίησης του δικαιώματος αυτού πρέπει να θεωρούνται ως αιτήματα καταβολής του μη εισπραχθέντος ποσού της κρατικής ενίσχυσης και όχι ως αιτήματα χορήγησης, εκ μέρους του επιληφθέντος δικαστηρίου, χωριστής κρατικής ενίσχυσης.

Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

80. Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση κατά την οποία τα επίμαχα στις υποθέσεις των κύριων δικών αιτήματα αποζημίωσης θεωρηθούν ως αιτήματα καταβολής του μη εισπραχθέντος ποσού της κρατικής ενίσχυσης, για την καταβολή αυτή πρέπει να ληφθεί υπόψη η κατάσταση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η ισχύουσα νομοθεσία κατά τον χρόνο της καταβολής, συμπεριλαμβανομένων των υφιστάμενων περιορισμών όσον αφορά την υπεραντιστάθμιση.
81. Κατά πάγια νομολογία, τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται στο Δικαστήριο πρέπει να αφορούν ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης η οποία να ανταποκρίνεται σε αντικειμενική ανάγκη για την απόφαση την οποία πρέπει να εκδώσει το εθνικό δικαστήριο (πρβλ. διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2016, Velikova, C-228/15, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:641, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

82. Επισημαίνεται ότι οι περιστάσεις για τις οποίες γίνεται λόγος στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα συνδέονται κατά βάση με την εκτίμηση της συμβατότητας των επίμαχων στις κύριες δίκες μέτρων προς την εσωτερική αγορά, στην περίπτωση που αυτά χαρακτηριστούν ως κρατικές ενισχύσεις. Πλην όμως, κατά πάγια νομολογία, η εκτίμηση της συμβατότητας μέτρων ενισχύσεων ή καθεστώτος ενισχύσεων προς την εσωτερική αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, η οποία ενεργεί υπό τον έλεγχο του δικαστή της Ένωσης (αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 2006, *Enirisorse*, C-237/04, EU:C:2006:197, σκέψη 23, και της 27ης Ιανουαρίου 2022, *Fondul Proprietatea*, C-179/20, EU:C:2022:58, σκέψη 83 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Κατά συνέπεια, είναι πρόδηλο ότι το προδικαστικό αυτό ερώτημα δεν έχει καμία χρησιμότητα για την επίλυση των διαφορών των κύριων δικών.
83. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.

Επί του έκτου και του εβδομού προδικαστικού ερωτήματος

84. Με το έκτο και το έβδομο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, αφενός, το γεγονός ότι οι σταθμοί παραγωγής αιολικής ενέργειας έλαβαν, σε αντίθεση με τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς, πλήρη ενίσχυση κατά το παρελθόν και, αφετέρου, το γεγονός ότι αποζημιώνεται μόνο ένα τμήμα των παραγωγών υδροηλεκτρικής ενέργειας είναι κρίσιμα για την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
85. Υπενθυμίζεται ότι η ανάγκη ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης κατά τρόπο χρήσιμο για το εθνικό δικαστήριο επιβάλλει να καθορίζει το εθνικό δικαστήριο το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να διευκρινίζει τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά. Πράγματι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο μόνον να αποφαίνεται επί της ερμηνείας νομοθετήματος της Ένωσης, βάσει πραγματικών περιστατικών που τίθενται υπόψη του από το εθνικό δικαστήριο (απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2017, *Balgarska energiyana bursa*, C-347/16, EU:C:2017:816, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
86. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, αυτή η απαίτηση ακρίβειας ισχύει ιδίως στον τομέα του ανταγωνισμού, ο οποίος χαρακτηρίζεται από περίπλοκες πραγματικές και νομικές καταστάσεις (απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2017, *Balgarska energiyana bursa*, C-347/16, EU:C:2017:816, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
87. Πρέπει να τονιστεί ότι τα πληροφοριακά στοιχεία που παρέχονται με τις αποφάσεις περί παραπομπής δεν χρησιμεύουν μόνον στο να επιτρέπουν στο Δικαστήριο να δίδει χρήσιμες απαντήσεις, αλλά και στο να παρέχουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών καθώς και στους λοιπούς ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να υποβάλλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απαιτήσεις αυτές που αφορούν το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως προβλέπονται ρητώς στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο οφείλει να γνωρίζει και να τηρεί σχολαστικώς το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ (απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2017, *Balgarska energiyana bursa*, C-347/16, EU:C:2017:816, σκέψεις 58 και 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 88 Πλην όμως, διαπιστώνεται ότι, εν προκειμένω, η απόφαση περί παραπομπής, η οποία περιορίζεται κατά βάση στην επίκληση των περιστάσεων για τις οποίες έγινε λόγος στη σκέψη 84 της παρούσας απόφασης, δεν περιέχει διευκρινίσεις ως προς τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει ερωτήματα στο Δικαστήριο σχετικά με τη σημασία των εν λόγω περιστάσεων στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 89 Υπό τις συνθήκες αυτές, το έκτο και το έβδομο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να κριθούν अपαράδεκτα.

Επί του ογδού προδικαστικού ερωτήματος

- 90 Με το όγδοο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του κανονισμού 1407/2013, και ιδίως του άρθρου του 5, παράγραφος 2, τα προβλεπόμενα κριτήρια για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας έχουν εφαρμογή στις επίμαχες ενισχύσεις στις κύριες δίκες, στον βαθμό που το ποσό τους δεν υπερβαίνει το όριο για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας που καθορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού.
- 91 Καίτοι, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 82 της παρούσας απόφασης, τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να αποφαινούνται επί της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς την εσωτερική αγορά, ωστόσο μπορούν να επιλαμβάνονται διαφορών στο πλαίσιο των οποίων υποχρεούνται να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν την κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έννοια της «ενισχύσεως» προκειμένου ιδίως να κρίνουν αν ένα κρατικό μέτρο που ελήφθη χωρίς να τηρηθεί η διαδικασία προηγούμενου ελέγχου του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έπρεπε να είχε υποβληθεί στη διαδικασία αυτή (αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2007, Lucchini, C-119/05, EU:C:2007:434, σκέψη 50, και της 26ης Οκτωβρίου 2016, ΔΕΗ και Επιτροπή κατά Αλουμίνιον της Ελλάδος, C-590/14 P, EU:C:2016:797, σκέψη 98). Επομένως, ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί να κληθεί να εκτιμήσει αν μια κρατική ενίσχυση εμπίπτει στο κατά παρέκκλιση καθεστώς που ισχύει για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν υπόκεινται στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπει το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.
- 92 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 1407/2013 στις διαφορές των κύριων δικών λόγω του μικρού ύψους των ποσών που επιδίκασε στις ενάγουσες των κύριων δικών το δικαστήριο της ουσίας, ήτοι 3 406,63 και 662,26 ευρώ. Εντούτοις, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, το όριο για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα των ενισχύσεων που έχουν ήδη χορηγηθεί «για τις ίδιες επιλέξιμες δαπάνες» ή για «το ίδιο μέτρο χρηματοδότησης υψηλού κινδύνου». Πλην όμως, όπως εκτίθεται στις σκέψεις 63 και 67 της παρούσας απόφασης, τα ποσά που επιδικάστηκαν στις ενάγουσες των κύριων δικών αντιστοιχούν σε διόρθωση του συνολικού ποσού που προκύπτει από το άθροισμα των ήδη εισπραχθέντων και των διεκδικούμενων από αυτές ποσών για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008 κατ' εφαρμογήν του άρθρου 30, παράγραφος 1, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Κατά συνέπεια, το αν οι επίμαχες ενισχύσεις στις κύριες δίκες είναι ήσσονος σημασίας πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα του συνολικού ποσού που προκύπτει από το άθροισμα των ποσών που οι ενάγουσες των κύριων δικών είτε έχουν εισπράξει είτε διεκδικούν ακόμη βάσει της διάταξης αυτής όσον αφορά την περίοδο αναφοράς, αν υποθεθεί ότι τα ποσά αυτά αποτελούν κρατικές ενισχύσεις.
- 93 Ως εκ τούτου, στο όγδοο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του κανονισμού 1407/2013, και ιδίως του άρθρου του 5, παράγραφος 2, για την εκτίμηση της τήρησης του ορίου για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας που καθορίζεται στο

άρθρο 3, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το ποσό της ενίσχυσης της οποίας η καταβολή ζητείται βάσει της κρίσιμης εθνικής ρύθμισης αθροιζόμενο μαζί με τα ποσά που έχουν ήδη εισπραχθεί κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς βάσει της ίδιας ρύθμισης.

Επί του ενάτου και του δέκατου προδικαστικού ερωτήματος

- 94 Με το ένατο και το δέκατο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού 2015/1589, στην περίπτωση που γίνει δεκτό ότι τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών αντιστοιχούν σε κρατικές ενισχύσεις, οι κρατικές αυτές ενισχύσεις πρέπει να χαρακτηριστούν ως «νέες» ή ως «υφιστάμενες» κατά την έννοια του άρθρου αυτού. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ειδικότερα, ως προς το ζήτημα αν τα ποσά αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως «υφιστάμενες ενισχύσεις» κατ' εφαρμογήν του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο iv, του κανονισμού 2015/1589.
- 95 Όπως επισημαίνεται στις σκέψεις 62 και 63 της παρούσας απόφασης, τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών αποτελούν μέρος του τιμολογιακού πλεονεκτήματος το οποίο, όπως υποστηρίζουν, τους οφείλεται δυνάμει της ισχύουσας λεττονικής νομοθεσίας για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008, λόγω της ιδιότητάς τους ως παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Τα ποσά αυτά έχουν, επομένως, την ίδια φύση με το εν λόγω τιμολογιακό πλεονέκτημα.
- 96 Ως εκ τούτου, η επίλυση του ζητήματος αν τα επίμαχα ποσά στις κύριες δίκες πρέπει να χαρακτηριστούν ως «νέες ενισχύσεις» ή ως «υφιστάμενες ενισχύσεις» εξαρτάται από το ζήτημα ποιος από τους δύο αυτούς χαρακτηρισμούς αρμόζει στο τιμολογιακό πλεονέκτημα με το οποίο συνδέονται τα ποσά αυτά, εφόσον γίνει δεκτό ότι το εν λόγω πλεονέκτημα πρέπει να χαρακτηριστεί ως «κρατική ενίσχυση».
- 97 Όσον αφορά ζήτημα νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών το οποίο εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου, υπενθυμίζεται ότι στο Δικαστήριο εναπόκειται μόνο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο στοιχεία ερμηνείας των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης τις οποίες αυτό οφείλει να εφαρμόσει.
- 98 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 2015/1589 ως «νέα ενίσχυση» νοείται «κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων». Συνεπώς, προκειμένου μια κρατική ενίσχυση να θεωρηθεί ως «νέα ενίσχυση», πρέπει να διαπιστωθεί ότι δεν είναι «υφιστάμενη ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', του κανονισμού 2015/1589, το οποίο διακρίνει διάφορες κατηγορίες υφιστάμενων ενισχύσεων.
- 99 Πρώτον, κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού 2015/1589 ως «υφιστάμενη ενίσχυση» νοούνται «[τα] καθεστώτα ενισχύσεων και [οι] μεμονωμένες ενισχύσεις που είχαν τεθεί σε εφαρμογή πριν και συνεχίζουν να εφαρμόζονται μετά την έναρξη ισχύος της [Συνθήκης ΛΕΕ] στα οικεία κράτη μέλη».

- 100 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι με το άρθρο 30, παράγραφος 1, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας παρατάθηκε η εφαρμογή του τιμολογιακού πλεονεκτήματος υπέρ των παραγωγών υδροηλεκτρικής ενέργειας που είχε θεσπιστεί, πριν από την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Λεττονίας στην Ένωση, με το άρθρο 40, παράγραφος 1, του νόμου για την ενέργεια.
- 101 Εντούτοις, το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού 2015/1589 εφαρμόζεται, όπως προκύπτει από το γράμμα του, «με την επιφύλαξη [...] του προσαρτήματος του παραρτήματος IV της [Πράξης Προσχώρησης]». Πλην όμως, από το σημείο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του παραρτήματος IV προκύπτει ότι όλα τα ευρισκόμενα ακόμη σε ισχύ μετά την ημερομηνία προσχώρησης μέτρα τα οποία αποτελούν κρατική ενίσχυση θεωρούνται ως νέα ενίσχυση, εκτός αν είχαν τεθεί σε ισχύ πριν από τις 10 Δεκεμβρίου 1994, αν περιλαμβάνονται μεταξύ εκείνων που απαριθμούνται στο προσάρτημα του παραρτήματος IV ή αν κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή και το θεσμικό όργανο δεν προέβαλε αντιρρήσεις λόγω σοβαρών αμφιβολιών ως προς τη συμβατότητα του μέτρου με την εσωτερική αγορά.
- 102 Εν προκειμένω, η επίμαχη κρίσιμη εθνική ρύθμιση δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των μέτρων που απαριθμούνται στο προσάρτημα του παραρτήματος IV της Πράξης Προσχώρησης και δεν προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ότι τέθηκε σε ισχύ πριν από τις 10 Δεκεμβρίου 1994 ή ότι κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή ως καθεστώς ενισχύσεων.
- 103 Υπό τις συνθήκες αυτές, το τιμολογιακό πλεονέκτημα που θεσπίστηκε με τον νόμο για την ενέργεια και του οποίου η εφαρμογή παρατάθηκε με τον νόμο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας δεν μπορεί, αν αποτελεί κρατική ενίσχυση, να χαρακτηριστεί ως «υφιστάμενη ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού 2015/1589, όπερ εναπόκειται εντούτοις στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 104 Δεύτερον, κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημεία ii και iii, του κανονισμού 2015/1589 ως «υφιστάμενη ενίσχυση» νοείται «κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο», ή κάθε ενίσχυση «που θεωρείται ότι έχει εγκριθεί» από την Επιτροπή. Πλην όμως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το επίμαχο τιμολογιακό πλεονέκτημα στις κύριες δίκες δεν εγκρίθηκε ούτε από το Συμβούλιο ούτε από την Επιτροπή, ενώ δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει εγκριθεί από την Επιτροπή, δεδομένου ότι δεν της κοινοποιήθηκε. Κατά συνέπεια, το πλεονέκτημα αυτό, αν χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «υφιστάμενη ενίσχυση» ούτε κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημεία ii και iii, του κανονισμού 2015/1589, όπερ εναπόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 105 Τρίτον, κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο iv, του κανονισμού 2015/1589 αποτελεί επίσης «υφιστάμενη ενίσχυση» «κάθε ενίσχυση που θεωρείται ότι είναι υφιστάμενη ενίσχυση σύμφωνα με το άρθρο 17 του [κανονισμού 2015/1589]».
- 106 Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589 προβλέπει ότι οι εξουσίες της Επιτροπής όσον αφορά την ανάκτηση ενίσχυσης υπόκεινται σε δεκαετή προθεσμία παραγραφής. Δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 17, η προθεσμία παραγραφής αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία η παράνομη ενίσχυση χορηγήθηκε στον δικαιούχο, ως ατομική ενίσχυση ή στο πλαίσιο καθεστώτος ενισχύσεων, και κάθε ενέργεια της Επιτροπής ή κράτους μέλους που ενεργεί κατόπιν αίτησης της Επιτροπής, σε σχέση με την παράνομη ενίσχυση, διακόπτει την παραγραφή. Εξάλλου,

- κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 17, κάθε ενίσχυση της οποίας η παραγραφή έχει συμπληρωθεί, θεωρείται ως υφιστάμενη ενίσχυση (απόφαση της 26ης Απριλίου 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, σκέψη 79).
- 107 Προκειμένου να κρίνει αν τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών μπορούν να χαρακτηριστούν ως «υφιστάμενες ενισχύσεις» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο iv, του κανονισμού 2015/1589, το αιτούν δικαστήριο ζητεί με το δέκατο προδικαστικό ερώτημα από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το σημείο έναρξης της παραγραφής του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589 είναι η ημερομηνία θέσπισης του τιμολογιακού πλεονεκτήματος το οποίο αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών ή η ημερομηνία πραγματικής καταβολής σε αυτές των σχετικών ποσών.
- 108 Ως προς το ζήτημα αυτό, από το άρθρο 17, παράγραφος 2, του κανονισμού 2015/1589 προκύπτει ότι η διάταξη αυτή, για να καθορίσει την ημερομηνία έναρξης της προθεσμίας παραγραφής, παραπέμπει στον χρόνο χορήγησης της ενίσχυσης στον δικαιούχο και όχι στον χρόνο θέσπισης του καθεστώτος ενισχύσεων (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, France Télécom κατά Επιτροπής, C-81/10 P, EU:C:2011:811, σκέψη 81).
- 109 Εξάλλου, για τον υπολογισμό της προθεσμίας παραγραφής, η επίμαχη ενίσχυση πρέπει να λογίζεται χορηγηθείσα στον δικαιούχο μόνον κατά τον χρόνο που αυτός πραγματικά τη λαμβάνει (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, France Télécom κατά Επιτροπής, C-81/10 P, EU:C:2011:811, σκέψη 82).
- 110 Πράγματι, σκοπός του άρθρου 17 του κανονισμού 2015/1589 είναι να καθορίσει την προθεσμία εντός της οποίας η Επιτροπή μπορεί να ανακτήσει μια ενίσχυση που χορηγήθηκε παρανόμως. Κατά συνέπεια, το σημείο έναρξης της προθεσμίας αυτής δεν μπορεί να ανατρέχει σε ημερομηνία προγενέστερη εκείνης κατά την οποία καταβλήθηκε η παράνομη ενίσχυση.
- 111 Εν προκειμένω, όπως εκτίθεται στη σκέψη 67 της παρούσας απόφασης, τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών αντιστοιχούν στο μέρος του τιμολογιακού πλεονεκτήματος το οποίο, όπως υποστηρίζουν, τους οφείλεται δυνάμει της ισχύουσας λεττονικής νομοθεσίας για το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2006 και 2008 και δεν τους καταβλήθηκε ταυτόχρονα με το υπόλοιπο ποσό του τιμολογιακού πλεονεκτήματος. Πλην όμως, ενόσω τα ποσά αυτά δεν τους έχουν πράγματι καταβληθεί, από την προηγούμενη σκέψη προκύπτει ότι δεν έχει αρχίσει να τρέχει ως προς αυτά η παραγραφή του άρθρου 17 του κανονισμού 2015/1589. Βεβαίως, το Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιο διοικητικό δικαστήριο) δέχθηκε τα αιτήματα των εναγουσών των κύριων δικών μέχρι τα ποσά των 3 406,63 ευρώ και των 662,26 ευρώ, αντιστοίχως. Εντούτοις, όπως υπενθύμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 87 των προτάσεων του, οι αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού προβλέπουν την αναστολή της εκτελέσεώς τους μέχρι την κοινοποίηση των επίμαχων ενισχύσεων και την εν συνεχεία έκδοση της αποφάσεως της Επιτροπής επ' αυτών. Κατά συνέπεια, η πραγματική χορήγηση των ενισχύσεων, ήτοι η καταβολή των επιδικασθέντων ποσών, δεν έχει επέλθει ακόμη και επομένως η προθεσμία παραγραφής του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589 δεν έχει αρχίσει να τρέχει ούτε έχει, κατά μείζονα λόγο, συμπληρωθεί.
- 112 Κατά συνέπεια, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο iv, του κανονισμού 2015/1589 και, επομένως, τα επίμαχα ποσά στις κύριες δίκες, αν αυτά χαρακτηριστούν ως μέτρα ενίσχυσης, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «υφιστάμενες ενισχύσεις» κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης.

- 113 Τέταρτον, αποτελεί επίσης «υφιστάμενη ενίσχυση» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο ν, του κανονισμού 2015/1589, κάθε ενίσχυση που θεωρείται ως τέτοια «εφόσον μπορεί να αποδειχθεί ότι όταν τέθηκε σε ισχύ δεν αποτελούσε ενίσχυση, αλλά στη συνέχεια έγινε ενίσχυση λόγω της εξέλιξης της εσωτερικής αγοράς και χωρίς να μεταβληθεί από το κράτος μέλος». Η διάταξη αυτή διευκρινίζει ότι «[ό]ταν ορισμένα μέτρα μετατρέπονται σε ενισχύσεις λόγω της ελευθέρωσης μιας δραστηριότητας από τη νομοθεσία της Ένωσης, τα μέτρα αυτά δεν θεωρούνται ως υφιστάμενη ενίσχυση μετά την ταχθείσα ημερομηνία ελευθέρωσης».
- 114 Επισημαίνεται ότι στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν γίνεται αναφορά στο ενδεχόμενο ο ευνοϊκός μηχανισμός που θεσπίστηκε για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές να έχει γίνει ενίσχυση λόγω της εξέλιξης της εσωτερικής αγοράς. Κατά τα λοιπά, όπως προκύπτει από τη σκέψη 54 της παρούσας απόφασης, η προηγούμενη πλήρης απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας δεν είναι προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ως «κρατικής ενίσχυσης».
- 115 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα ποσά που αξιώνουν οι ενάγουσες των κύριων δικών, εάν αυτά χαρακτηριστούν ως κρατικές ενισχύσεις, δεν θα αποτελούν «υφιστάμενη ενίσχυση» ούτε κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο ν, του κανονισμού 2015/1589.
- 116 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο ένατο και στο δέκατο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού 2015/1589, μια κρατική ενίσχυση, εφόσον δεν αντιστοιχεί σε καμία από τις κατηγορίες υφιστάμενων ενισχύσεων που προβλέπονται στο άρθρο 1, στοιχείο β', πρέπει, συμπεριλαμβανομένου του μέρους της του οποίου η καταβολή ζητείται εκ των υστέρων, να χαρακτηρίζεται ως «νέα ενίσχυση» κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ'.

Επί του ενδέκατου προδικαστικού ερωτήματος

- 117 Με το ενδέκατο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 2015/1589 έχουν την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο μπορεί να δεχθεί αγωγικό αίτημα με το οποίο ζητείται η καταβολή ποσού που αντιστοιχεί σε νέα ενίσχυση μη κοινοποιηθείσα στην Επιτροπή υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης προσήκουσας κοινοποίησης της ενίσχυσης στο θεσμικό όργανο, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσής του ως προς αυτήν.
- 118 Σκοπός του ως άνω προδικαστικού ερωτήματος είναι να δώσει στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να εκτιμήσει αν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις του Administratīvā apgabaltiesa (δευτεροβάθμιου διοικητικού δικαστηρίου) συνάδουν με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που μνημονεύονται στην προηγούμενη σκέψη. Πράγματι, όπως εκτίθεται στη σκέψη 28 της παρούσας απόφασης, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις το τελευταίο αυτό δικαστήριο δέχθηκε εν μέρει τα αιτήματα της DOBELES HES και της GM και υποχρέωσε τη ρυθμιστική αρχή να τους καταβάλει, αντιστοίχως, το ποσό των 3 406,63 ευρώ και το ποσό των 662,26 ευρώ, υπό τον όρο η Επιτροπή να λάβει ή να θεωρηθεί ότι έχει λάβει απόφαση με την οποία να εγκρίνει τις ενισχύσεις αυτές.
- 119 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι μεταξύ των καθηκόντων με τα οποία το δίκαιο της Ένωσης επιφορτίζει τα εθνικά δικαστήρια κατά την εφαρμογή του συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων συγκαταλέγεται η υποχρέωση, οσάκις το εθνικό δικαστήριο διαπιστώνει ότι το οικείο μέτρο έπρεπε να είχε κοινοποιηθεί στην Επιτροπή, να εξακριβώσει αν το κράτος

μέλος συμμορφώθηκε με την υποχρέωση αυτή και, αν τούτο δεν έχει συμβεί, να κρίνει το μέτρο παράνομο (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, OTP Bank, C-672/13, EU:C:2015:185, σκέψη 68).

- 120 Απόκειται στα εθνικά δικαστήρια να συναγάγουν όλες τις συνέπειες της παραβάσεως του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, OTP Bank, C-672/13, EU:C:2015:185, σκέψη 69).
- 121 Στην περίπτωση κατά την οποία το εθνικό δικαστήριο επιλαμβάνεται αιτήματος για την καταβολή παράνομης ενίσχυσης, λόγω μη κοινοποίησής της στην Επιτροπή, το καθήκον ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων το οποίο το δίκαιο της Ένωσης αναθέτει στο εθνικό δικαστήριο πρέπει, επομένως, να το οδηγήσει, κατ' αρχήν, στην απόρριψη του εν λόγω αιτήματος.
- 122 Εντούτοις, μια απόφαση του εθνικού δικαστηρίου με την οποία ο εναγόμενος υποχρεώνεται να καταβάλει την επίμαχη ενίσχυση, αλλά υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης κοινοποίησής της στην Επιτροπή, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσης του θεσμικού οργάνου, μπορεί επίσης να αποτρέψει το ενδεχόμενο καταβολής νέας ενίσχυσης κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, του άρθρου 2, παράγραφος 1, και του άρθρου 3 του κανονισμού 2015/1589.
- 123 Επομένως, το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 2015/1589 έχουν την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο μπορεί να δεχθεί αγωγικό αίτημα με το οποίο ζητείται η καταβολή ποσού που αντιστοιχεί σε νέα ενίσχυση μη κοινοποιηθείσα στην Επιτροπή υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης προσήκουσας κοινοποίησης της ενίσχυσης στο θεσμικό όργανο, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσής του ως προς αυτήν.

Επί του δωδέκατου προδικαστικού ερωτήματος

- 124 Με το δωδέκατο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είναι κρίσιμο για την εκτίμηση του αν ορισμένα ποσά έχουν τον χαρακτήρα «κρατικών ενισχύσεων» κατά την έννοια της διάταξης αυτής το γεγονός ότι το αίτημα καταβολής τους στρέφεται κατά δημόσιας αρχής διαφορετικής από εκείνη η οποία υποχρεούται κατ' αρχήν να τα καταβάλει σύμφωνα με την οικεία εθνική ρύθμιση και της οποίας ο προϋπολογισμός προορίζεται αποκλειστικώς για τους σκοπούς της δικής της λειτουργίας.
- 125 Από το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης δεν εξαρτάται από τον οργανισμό που είναι επιφορτισμένος με την καταβολή της δυνάμει του εθνικού δικαίου, αλλά από την κρατική προέλευση των κεφαλαίων από τα οποία αντλείται η επίμαχη ενίσχυση. Ειδικότερα, είναι αδιάφορο ως προς το ζήτημα αυτό αν το νομικό πρόσωπο που είναι επιφορτισμένο με τη χορήγηση του εν λόγω πλεονεκτήματος είναι δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή αν έχει διοικητική αυτοτέλεια δυνάμει του εθνικού δικαίου (πρβλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, Επιτροπή κατά TV2/Danmark, C-656/15 P, EU:C:2017:836, σκέψεις 44 και 45).
- 126 Συνεπώς, δεν ασκεί επιρροή στον χαρακτηρισμό ορισμένου πλεονεκτήματος ως κρατικής ενίσχυσης το γεγονός ότι μέρος του ποσού του το οποίο δεν είχε καταβληθεί από τον κατ' αρχήν αρμόδιο για την καταβολή του σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο οργανισμό ζητείται με αγωγή στρεφόμενη κατά διαφορετικής δημόσιας αρχής.

127 Κατά συνέπεια, στο δωδέκατο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεν είναι κρίσιμο για την εκτίμηση του αν ορισμένα ποσά έχουν τον χαρακτήρα «κρατικών ενισχύσεων» κατά την έννοια της διάταξης αυτής το γεγονός ότι το αίτημα καταβολής τους στρέφεται κατά δημόσιας αρχής διαφορετικής από εκείνη η οποία υποχρεούται κατ' αρχήν να τα καταβάλει σύμφωνα με την οικεία εθνική ρύθμιση και της οποίας ο προϋπολογισμός προορίζεται αποκλειστικώς για τους σκοπούς της δικής της λειτουργίας.

Επί του δέκατου τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

128 Με το δέκατο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2002/20 μπορεί να αποκλείσει την «ενδεχόμενη χορήγηση αποζημίωσης» στις ενάγουσες των κύριων δικών εκ μέρους της ρυθμιστικής αρχής.

129 Επισημαίνεται ότι, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 100 των προτάσεων του, η οδηγία αυτή η οποία αφορά την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεν έχει εφαρμογή στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας.

130 Κατά συνέπεια, είναι πρόδηλο ότι το δέκατο τρίτο προδικαστικό ερώτημα δεν έχει καμία χρησιμότητα για την επίλυση των διαφορών των κύριων δικών και, κατά συνέπεια, είναι απαράδεκτο σύμφωνα με τη νομολογία που υπενθυμίζεται στη σκέψη 47 της παρούσας απόφασης.

Επί των δικαστικών εξόδων

131 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κύριων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Αποτελεί παρέμβαση «με κρατικούς πόρους» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εθνική ρύθμιση η οποία υποχρεώνει την αναγνωρισμένη επιχείρηση διανομής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζει την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε τιμή υψηλότερη από την αγοραία και η οποία προβλέπει τη χρηματοδότηση του προκύπτοντος επιπλέον κόστους από υποχρεωτική επιβάρυνση που βαρύνει τους τελικούς καταναλωτές ή την παραμονή υπό διαρκή κρατικό έλεγχο των κεφαλαίων που προορίζονται για τη χρηματοδότηση του επιπλέον αυτού κόστους.
- 2) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η προηγούμενη πλήρης απελευθέρωση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό ενός πλεονεκτήματος ως «κρατικής ενίσχυσης», κατά την έννοια της διάταξης αυτής.
- 3) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στην περίπτωση που εθνική ρύθμιση έχει θεσπίσει «κρατική ενίσχυση» κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η καταβολή ποσού το οποίο διεκδικήθηκε δικαστικώς κατ' εφαρμογήν της εν λόγω ρύθμισης αποτελεί επίσης κρατική ενίσχυση.

- 4) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στην περίπτωση που εθνική ρύθμιση η οποία θεσπίζει νόμιμο δικαίωμα σε αυξημένη πληρωμή για την παραχθείσα από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρική ενέργεια αποτελεί «κρατική ενίσχυση» κατά τη διάταξη αυτή, τα αγωγικά αιτήματα ολοσχερούς ικανοποίησης του δικαιώματος αυτού πρέπει να θεωρούνται ως αιτήματα καταβολής του μη εισπραχθέντος ποσού της κρατικής ενίσχυσης και όχι ως αιτήματα χορήγησης, εκ μέρους του επιληφθέντος δικαστηρίου, χωριστής κρατικής ενίσχυσης.
- 5) Κατ' ορθή ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 1407/2013 της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας, και ιδίως του άρθρου του 5, παράγραφος 2, για την εκτίμηση της τήρησης του ορίου για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας που καθορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το ποσό της ενίσχυσης της οποίας η καταβολή ζητείται βάσει της κρίσιμης εθνικής ρύθμισης αθροιζόμενο μαζί με τα ποσά που έχουν ήδη εισπραχθεί κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς βάσει της ίδιας ρύθμισης.
- 6) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ], μια κρατική ενίσχυση, εφόσον δεν αντιστοιχεί σε καμία από τις κατηγορίες υφιστάμενων ενισχύσεων που προβλέπονται στο άρθρο 1, στοιχείο β', πρέπει, συμπεριλαμβανομένου του μέρους της του οποίου η καταβολή ζητείται εκ των υστέρων, να χαρακτηρίζεται ως «νέα ενίσχυση» κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ'.
- 7) Το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 2015/1589 έχουν την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο μπορεί να δεχθεί αγωγικό αίτημα με το οποίο ζητείται η καταβολή ποσού που αντιστοιχεί σε νέα ενίσχυση μη κοινοποιηθείσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης προσήκουσας κοινοποίησης της ενίσχυσης στο θεσμικό όργανο, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσής του ως προς αυτήν.
- 8) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεν είναι κρίσιμο για την εκτίμηση του αν ορισμένα ποσά έχουν τον χαρακτήρα «κρατικών ενισχύσεων» κατά την έννοια της διάταξης αυτής το γεγονός ότι το αίτημα καταβολής τους στρέφεται κατά δημόσιας αρχής διαφορετικής από εκείνη η οποία υποχρεούται κατ' αρχήν να τα καταβάλει σύμφωνα με την οικεία εθνική ρύθμιση και της οποίας ο προϋπολογισμός προορίζεται αποκλειστικώς για τους σκοπούς της δικής της λειτουργίας.

(υπογραφές)